

ÖPPNA FRITIDS- VERKSAMHETEN

OM TILLGÄNGLIGHET OCH INKLUDERING

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Projektledare: Zarah Melander
Text och textredigering: Zarah Melander och Marwa Chebil
Underlag till texter: Facere Lab
Grafisk form: Länge Leve kommunikation AB
Illustration: Rudy Loewe
Tryck: Tryckservice i Ängelholm AB, 2021

MUCF
Liedbergsgatan 4, Box 206, 351 05 Växjö
Telefon: 010-60 10 00
E-post: info@mucf.se
Webbplats: www.mucf.se

Förord

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) ska verka för att *alla* unga har meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter. Myndigheten ska även erbjuda kunskapshöjande insatser och stöd till den öppna fritidsverksamheten. Som en del i det arbetet har MUCF tagit fram detta stödmaterial som riktar sig till dig som är chef för öppen fritidsverksamhet och till din personal.

År 2018 genomförde MUCF en enkätundersökning om kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet. Den visar att både fritidsledare och chefer efterfrågar mer kunskap för att bättre kunna inkludera unga med funktionsvariationer i verksamheten. Under arbetet med stödmaterial har fritidsledare, verksamhetsutvecklare, chefer, politiker och representanter från det civila samhället uttryckt en vilja och ett behov av att bli ännu bättre på att arbeta med tillgänglighet i öppen fritidsverksamhet – just för att alla unga, oavsett funktionsförmåga, ska få tillgång till en meningsfull och utvecklande fritid.

Tidigare undersökningar visar att unga med funktionsnedsättning möter många hinder under sin fritid. De tre främsta orsakerna till att personer med funktionsnedsättning är missnöjda med sin fritid är att inte ha någon att genomföra

aktiviteten med, att inte ha råd och att det är svårt att ta sig till platsen. MUCF:s ungdomsenkät (2018) visar dessutom att nästan var tredje ung person med funktionsnedsättning har avstått från en fritidsaktivitet av rädsla för att bli dåligt bemött. För att motverka de många utmaningar som unga med funktionsnedsättning möter under sin fritid behövs stödmaterial som detta.

Ni som arbetar i den öppna fritidsverksamheten möter dagligen unga med olika funktionsförmågor och behov i verksamheten. Unga med funktionsnedsättning är en heterogen grupp som består av en mångfald individer med olika behov, förutsättningar och intressen – precis som alla andra unga. Det är därför viktigt att du som ansvarar för den öppna fritidsverksamheten ser till att du och din personal har verktyg och stöd för att kunna arbeta för att olika individer inom gruppen erbjuds tillgängliga och inkluderande fritidsaktiviteter. Förhoppningsvis kan detta stödmaterial hjälpa er vidare i det här viktiga utvecklingsarbetet!

*Lena Nyberg, generaldirektör,
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor*

Ordlista

BARN – enligt svensk lag alla människor under 18 år.

UNGA – enligt svensk ungdomspolitik alla människor mellan 13 och 25 år .

RÄTTIGHETSBASERAT UNGDOMS-PERSPEKTIV – att beslut och processer som rör unga måste utgå från ungas egna röster och kunskap om unga. För att det ska vara möjligt behövs kunskap och kompetens om ungas levnadsvillkor. Unga ska ha möjlighet att vara delaktiga, både på eget initiativ och på initiativ av politiker och tjänstepersoner.

DELAKTIGHET – möjlighet att på ett meningsfullt sätt få delta i aktiviteter, sammanhang, processer och beslut.

INFLYTANDE – möjlighet till reell påverkan på till exempel processer, resultat eller beslut.

INTERSEKTIONALITET – ett analysredskap som kan användas för att kunna se och förstå hur olika former av diskriminerande maktordningar samverkar och interagerar i ett samhälle.

HBTQI – ett samlingsnamn för homosexuella, bisexuella, transpersoner och personer som identifierar sig med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER – universella rättigheter som gäller för alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang. De slår fast att alla människor är födda fria och har samma värde och rättigheter.

ICKE-DISKRIMINERING – att alla på ett likvärdigt och rättvist sätt ska kunna få tillgång till de möjligheter som finns i samhället oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

FUNKTIONSFÖRMÅGA – människors olika sätt att fungera och förutsättningar att klara av olika delar av livet. Det kan till exempel handla om en fysisk, psykisk, kognitiv eller social funktionsförmåga.

FUNKTIONSNEDSÄTTNING – en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Ibland används andra ord istället för funktionsnedsättning som till exempel normbrytande funktionalitet, funktionsvariation eller funkis.

NORMBRYTANDE FUNKTIONSvariation – en funktionsförmåga som bryter mot samhällets rådande funktionsnormer. Begreppet kan användas när vi talar om att människor behandlas olika utifrån sin funktionsnedsättning/funktionsvariation. Vissa använder begreppet på samma sätt som funktionsnedsättning.

FUNKTIONSHINDER – olika hinder som uppstår i omgivningen för en person med en funktionsnedsättning.

FUNKTIONSRÄTT – en person med funktionsnedsättnings rätt till självbestämmande och delaktighet. Begreppet utgår från de mänskliga rättigheterna.

FUNKOFOBI – fördomar, särbehandling och utestängande som personer med funktionsnedsättningar möts av i samhället.

TILLGÄNGLIGHET – ett brett begrepp som innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska kunna använda samhällets olika delar.

FYSISK TILLGÄNGLIGHET – att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att ta del av olika fysiska miljöer. Det handlar om utformningen av byggnader och lokaler, men innefattar även om ljud, luft och den visuella miljön. Det innebär också att den fysiska miljön ska vara fri från allergener, som nötter och starka dofter, och ha olika hjälpmedel tillgängliga, som till exempel hörselslingor, stora toaletter och ramper.

TILLGÄNGLIG INFORMATION – att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att kunna kommunicera med och ta del av information på olika sätt.

UNIVERSELL UTFORMNING – att redan från början utforma tjänster, produkter och miljöer inkluderande för så många som möjligt. Genom att försöka göra rätt från början kan det undvikas att behöva genomföra olika individuella lösningar och kostsamma ändringar i efterhand.

Längst bak i stödmaterialen kan du läsa mer om lagstiftning, strategier och konventioner som kan vara aktuellt för ert arbete med tillgänglighetsfrågor i öppen fritidsverksamhet.

HAR DU
VERKLIGEN EN
FUNKTIONSNEDSÄTTNING?

Varför ett stödmaterial om unga med funktionsnedsättning?

Fritiden är betydelsefull för unga och kan vara stärkande och positiv för ungas utveckling och delaktighet i samhället. Unga med funktionsnedsättning har rätt till en meningsfull fritid på lika villkor som andra unga. De har också rätt att få vara delaktiga, få möjlighet till inflytande och få tycka till om saker som har med dem att göra. Samtidigt har unga med funktionsnedsättning generellt en sämre tillgång till fritidsaktiviteter och många unga i gruppen känner sig exkluderade under aktiviteter som sker på fritiden.

MUCF:s tidigare rapporter om ungas fritid visar dessutom att unga med funktionsnedsättning kan ha begränsade sociala nätverk och i dessa fall kan den organiserade fritiden spela en viktig roll. Ungas möjlighet till en meningsfull fritid har också en betydelse för ungas hälsotillstånd. Unga som är nöjda med sin fritid och har lagom med fritid har exempelvis lägre risk att uppge symptom på psykisk ohälsa. Det innebär att hinder som unga med funktionsnedsättning möter under sin fritid kan leda till negativa konsekvenser för deras hälsa.

Du som ansvarar för öppen fritidsverksamhet har tillsammans med din personal en unik möjlighet att arbeta för att alla unga ska få sina rättigheter tillgodosedda. För det arbetet

behöver ni ha kunskap och verktyg för att aktivt kunna förbättra tillgängligheten i er verksamhet. Genom att utgå från ett rättighetsbaserat förhållningssätt kan du och din personal se till att en meningsfull och utvecklande fritid erbjuds alla unga, oavsett funktionsförmåga.

DEFINITION AV ÖPPEN FRITIDSVERKSAMHET

Med öppen fritidsverksamhet avses fritidsgårdar, ungdomsverksamhet, ungdomens hus eller liknande som unga kan besöka kostnadsfritt och till stora delar själva välja vad de vill göra. Den öppna fritidsverksamheten kan även ske utanför dessa lokaler i form av exempelvis uppsökande eller mobil verksamhet. Verksamheten kan drivas offentligt, ideellt eller privat. I de allra flesta fall finansieras verksamheten av kommunen. MUCF:s enkätundersökning (2018) om kompetens- och utvecklingsbehov visar att drygt 12 procent av Sveriges öppna fritidsverksamheter bedriver någon typ av verksamhet för unga och unga vuxna med funktionsnedsättning.

VISSTE DU ATT?

Det finns flera hinder under fritiden för unga med funktionsnedsättning. MUCF:s tidigare rapporter om ungas fritid visar att unga med funktionsnedsättning tenderar att i jämförelse med andra unga oftare:

- avstå från en fritidsaktivitet av rädsla för att bli dåligt bemött
- ha färre sociala nätverk och vara mindre aktiva på fritiden
- motionera mindre
- delta mindre i föreningslivet
- uppleva att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra av den.

FUNKTIONS... VILKET BEGREPP SKA VI Egentligen ANVÄNDA?

Funktionsnedsättning, funktionshinder, funkis, funktionsvariation, normbrytande funktionalitet... ja, vilket begrepp ska vi egentligen använda? Ibland passar olika begrepp mer eller mindre bra för olika situationer. De begrepp som används i formella sammanhang som i lagtext och FN-konventioner är *funktionsnedsättning* och *funktionshinder*. Funktionsnedsättning innebär en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Funktionshinder innebär olika hinder som uppstår i omgivningen för en person med en funktionsnedsättning. Det är viktigt att ta hänsyn till att ord kan

upplevas olika av olika personer. Begrepp som upplevs som stigmatiserande av en person kan samtidigt uppfattas som identitetsstärkande av en annan. En del unga som du möter i verksamheten kanske vill använda begreppet funktionsvariation, medan delar av funktionsrättsrörelsen anser att begreppet kan osynliggöra människors rättigheter och behov.

Du och din personal behöver därför vara öppna för att personer ni möter tycker olika och vill använda olika sätt och begrepp för att beskriva sin funktionsförmåga. Lyssna på vad den unga själv vill använda för begrepp – och fråga om ni känner er osäkra!

VILL DU VETA MER OM OLIKA FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR?

Det finns olika typer av funktionsnedsättningar, där vissa är synliga medan andra är osynliga. Några exempel på olika funktionsnedsättningar är intellektuell funktionsnedsättning (IF), autism, ADHD, nedsatt rörelseförmåga, dyslexi, synnedsättning och hörselnedsättning.

Det här stödmaterialet innehåller inte fördjupad kunskap om olika funktionsnedsättningar, utan har fokus på metoder och arbetssätt som kan skapa bättre tillgänglighet och delaktighet i öppen fritidsverksamhet. Det är däremot viktigt att ni, både som chef och fritidsledare, har grundläggande kunskap om olika funktionsnedsättningar och diagnoser samt vad det kan innebära för unga som ni möter eller planerar verksamheten för.

Kom ihåg att unga med funktionsnedsättning är en heterogen grupp som består av en mångfald individer med olika behov, förutsättningar och intressen. Det är därför viktigt att ni har med er flera perspektiv in i ert arbete och hur dessa påverkar unga, som till exempel frågor om hbtqi, kön eller ålder.

STÖDMATERIALETS UPPBYGGNAD

När vi träffat er, både chefer och fritidsledare, har ni efterfrågat konkreta tips och metoder på hur ni kan förbättra ert arbete med att skapa tillgängliga öppna fritidsverksamheter. Ni har också önskat stöd i hur ni kan komma vidare i arbetet på egen hand. Vi har försökt fånga in båda dessa delar i detta material.

Varje kapitel innehåller:

- En kortare kunskapsdel, goda exempel och tips.
- Frågor att fundera över själv, samt frågor att diskutera eller undersöka gemensamt i personalgruppen.
- En avslutande övning utifrån kapitlets tema som kan genomföras tillsammans i personalgruppen.

FUNDERA SJÄLV

- Känner du igen de hinder som unga med funktionsnedsättning upplever på sin fritid?
- På vilket sätt ingår det i ditt uppdrag att arbeta med unga med funktionsnedsättning?
- Hur arbetar du och dina kollegor idag för att skapa en tillgänglig öppen fritidsverksamhet?

DISKUTERA TILLSAMMANS

- Varför är det viktigt att arbeta för alla ungas rätt till en meningsfull och utvecklande fritid?
- Vad får de hinder som beskrivs ovan för konsekvenser för unga med funktionsnedsättning att delta i er verksamhet?
- Hur kan ni i er verksamhet förebygga de hinder som unga med funktionsnedsättning möter under sin fritid?

TIPS

VILL DU LÄRA DIG MER?

Du kan få information om olika funktionsnedsättningar och diagnoser av funktionsrättsrörelsens organisationer. Några nationella samarbetsorganisationer är Funktionsrätt Sverige och Nätverket Unga för Tillgänglighet (NUFT). Det finns också en rad olika organisationer som arbetar med specifika områden inom rörelsen på nationell, regional och lokal nivå. Bjud in till ett möte eller undersök om de kan ordna en utbildning för dig och din personal.

Längst bak i stödmaterialet finns också tips på fördjupad läsning. Där finns också stöd som du kan ha med dig när du ska prata med unga om olika funktionsnedsättningar.

REFERENSER

Myndigheten för delaktighet (2020). *Aktiv fritid - Redovisning av ett regeringsuppdrag om att kartlägga lokala och regionala satsningar samt tillgången till fritidshjälpmedel*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

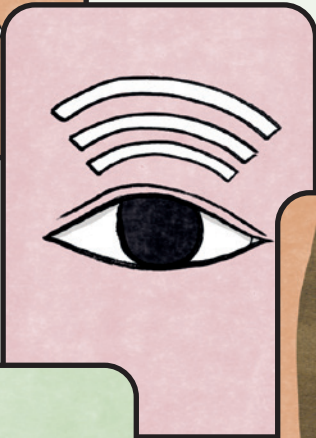
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2016). *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2018) *Ungdomsenkäten 2018*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2019). *Kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet. Resultat av en nationell enkätundersökning år 2018*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2020). *Ungas rätt till en meningsfull fritid - tillgång, trygghet och hinder*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Socialstyrelsens termbank: <https://termbank.socialstyrelsen.se>

Viktiga utgångspunkter för tillgänglighetsarbetet i öppen fritidsverksamhet

I det här kapitlet kommer ni få ta del av några viktiga utgångspunkter för ert arbete med tillgänglighet i den öppna fritidsverksamheten.

Tillgänglighet innebär att alla människor oavsett funktionsförmåga ska kunna delta i samhället på jämlika villkor. Att arbeta för ökad tillgänglighet innebär därför att arbeta med mänskliga rättigheter.

Om en inte har rätt kunskap från början eller från början anpassat lokaler eller verksamhet så krävs det mer sen när en märker att det finns besökare som har olika typer av behov. Att tillgängliggöra lokaler eller verksamhet kräver kunskap om flera målgruppers behov från början. Det kan bli svårt för en egen individ som kan vara en blivande besökare att bli ett språkrör för en hel grupp som är minoritet i samhället.
/Fritidsledare i riktad fritidsverksamhet

inkluderade i verksamheten. I en tillgänglig öppen fritidsverksamhet påverkar inte ungas olika funktionsförmågor deras möjligheter att komma till verksamheten, ta del av information om verksamheten, delta i olika aktiviteter som erbjuds eller vistas i alla delar av lokalen. Tillgänglighet är med andra ord så mycket mer än att se till att det finns en ramp vid entrén eller att hälsa på varandra på fritidsgården.

Tillgänglighet handlar också om bemötande och att skapa begripliga sammanhang. Ett bra bemötande präglas av respekt, ödmjukhet och empati och är avgörande för att skapa förtroendefulla relationer. Ett bra bemötande är viktigt för att skapa delaktighet och självbestämmande för unga med funktionsnedsättning. Att arbeta med bemötandefrågor i den öppna fritidsverksamheten är också ett sätt att arbeta hälsofrämjande, eftersom det bidrar till ungas välbefinnande och motivation.

TILLGÄNGLIGHET I ÖPPEN FRITIDSVERKSAMHET

För den öppna fritidsverksamheten innebär tillgänglighet de förutsättningar som krävs för att alla unga ska kunna vara delaktiga och

VISSTE DU ATT?

- Unga med funktionsnedsättning som bor på landsbygden är mindre nöjda med sin fritid, jämfört med unga i storstadsområden.
- Det finns könsskillnader i upplevelsen av fritiden bland unga med funktionsnedsättning. Unga tjejer med funktionsnedsättning anger till exempel i högre utsträckning att de har för mycket fritid samt att de avstått från en fritidsaktivitet för att den varit otillgänglig.
- Satsningar inom fritidsområdet sällan vänder sig till unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), som till exempel unga med autism eller ADHD.

UNIVERSELL UTFORMNING

En viktig del i tillgänglighetsarbetet är principen om universell utformning. Universell utformning innebär att redan från början utforma tjänster, produkter och miljöer inkluderande för så många som möjligt. Det handlar om att försöka tänka till och göra rätt från början istället för att i efterhand behöva göra allt för många individuella lösningar eller ändringar, vilket kan vara både kostsamt och tidskrävande. Genom att utgå från universell utformning i arbetet kan ni bidra till ett samhälle där fler kan inkluderas och vara delaktiga samt att fler får tillgång till olika tillgängliga lösningar. För den öppna fritidsverksamheten kan det till exempel handla om att

försöka tänka in flera aspekter när ni planerar aktiviteter, lokalen eller vilket fika som ska finnas att köpa i verksamheten.

Genom att skapa en öppen fritidsverksamhet som fungerar för så många unga som möjligt behöver enskilda unga inte kräva lösningar enbart för dem. På så sätt minskar ni också risken för att unga ska känna sig exkluderade, att de är till besvär, är krångliga eller inte riktigt lika välkommen som andra unga. Att, i arbetet med att förbättra tillgängligheten i den öppna fritidsverksamheten, utgå från principen om universell utformning är dessutom bra för alla unga och kan bidra till en mer inkluderande verksamhet.

UTGÅ FRÅN ETT BARNRÄTTS- OCH UNGDOMSPERSPEKTIV

Ett barnrätts- och ungdomsperspektiv innebär att se barn och unga som individer med egna rättigheter, kunskaper och erfarenheter av vad det innebär att vara ett barn eller ung person. Att arbeta med ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i den öppna fritidsverksamheten innebär att aktivt involvera barn och unga i

utvecklingen såväl som i det dagliga arbetet i verksamheten. Det innebär också att utgå från och basera era beslut på kunskap om barn och unga och att sätta deras rättigheter i fokus.

Barn och unga med funktionsnedsättningar kan ha andra behov än de utan. Att arbeta rättighetsbaserat handlar om att arbeta för alla barn och ungas rätt till delaktighet på lika villkor. Tillgänglighet är avgörande för att lyckas.

FAKTA

FN:S KONVENTION OM RÄTTIGHETER FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Sverige har skrivit under FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, eller funktionsrättskonventionen som vi kallar den i det här stödmaterialet. Enligt konventionen har Sverige åtagit sig att realisera rättigheter om "fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället för personer med funktionsnedsättningar". I konventionen står det bland annat att personer med funktionsnedsättning har rätt att få tillgång till och delta i fritidsaktiviteter. Personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet att utveckla och använda sin kreativa, artistiska och intellektuella förmåga. I artikel 8 står det att konventionsstaterna åtagit sig att motverka stereotyper och fördomar mot personer med funktionsnedsättningar i relation till exempelvis kön och ålder.

Svensk funktionshinderpolitik har funktionsrättskonventionen som utgångspunkt. Ytterligare lagstöd och stöd i konventioner för att stärka arbetet med tillgänglighet i öppen fritidsverksamhet går att hitta i till exempel LSS, barnkonventionen, diskrimineringslagen och socialtjänstlagen. Längst bak i stödmaterialet kan ni läsa mer om det.

UNDERSÖK TILLSAMMANS

- Hur jobbar er kommun med funktionsrättskonventionen? Har kommunen tagit fram ett eget program utifrån funktionsrättskonventionen?
- Finns det någon utbildning för kommunens anställda och politiker om funktionsrättskonventionen?
- Finns det något stöd i kommunen som ni kan ta hjälp av om ni vill lära er mer?

DISKUTERA TILLSAMMANS

- Varför är det viktigt för er verksamhet att jobba med funktionsrättskonventionen?
- Hur kan ni ta stöd av funktionsrättskonventionen i er verksamhet?
- Hur kan ni koppla funktionsrättskonventionen till er verksamhets uppdrag och mål?

NORMER, FUNKTIONSNORMEN OCH ATT ARBETA NORMMEDVETET

För att kunna arbeta för en mer inkluderande verksamhet behöver du och din personal känna till begreppet normer. Normer finns i alla samhällen och brukar beskrivas som oskrivna regler för hur vi ska vara, se ut och bete oss. Alla delar av livet påverkas av normer. Normer avgör till exempel hur vi förväntas bete oss på en middagsbjudning, som besökare i den öppna fritidsverksamheten eller på en arbetsintervju. De är också idéer och förväntningar om vad som anses vara

normalt. Många normer finns till för att underlätta umgänget med varandra. Vi förväntas till exempel lyssna utan att avbryta när någon pratar och vi köar i mataffären. Reglerna är outtalade och blir synliga först när någon bryter mot dem. Den som gör det kan uppfattas som oartig eller konstig och mötas av kritik från omgivningen.

Normer kan alltså både vara positiva och bidra till god stämning, men de kan även vara begränsande och innebära att vissa hamnar utanför gemenskapen.

FUNKTIONSNORMEN

Det finns även normer kring funktionalitet, vilket brukar kallas för funktionsnormen.

Funktionsnormen innebär en föreställning om att alla människor har kroppar som fungerar på ungefär samma sätt. Individer som bryter mot funktionsnormen uppfattas ofta som onormala, konstiga eller sjuka.

Samhället är utformat utifrån funktionsnormen. Att bryta mot funktionsnormen innebär ofta att inte ha samma möjlighet att röra sig fritt i samhället eller att kunna delta i till exempel fritidsaktiviteter på lika villkor som andra. Det kan också innebära en risk att utsättas för trakasserier, nedsättande kommentarer eller hot.

Personer som bryter mot funktionsnormen är ofta osynliga i offentligheten, vilket förstärker uppfattningen om dessa individer som avvikande. Dessa normer bidrar också till att individer inte blir bemötta utifrån individuella förutsättningar och behov, utan blir tillskrivna egenskaper utifrån omgivningens fördomar. Funkofobi är ett begrepp som kan användas för att beskriva de fördomar och utestängande som personer med funktionsnedsättningar möts av i samhället.

ARBETA NORMMEDVETET

Genom att försöka vara medveten om olika normer, hur de påverkar oss och vårt handlande kan vi försöka vidga dessa normer. Här kallar vi det för att arbeta normmedvetet. Normkritiskt är ett annat ord för att beskriva samma sak. Att arbeta normmedvetet kan exempelvis handla om att fundera över begränsande normer i er verksamhet och hur ni kan arbeta med att försöka förändra dessa.

Då unga med funktionsnedsättning är en heterogen grupp är det även viktigt att fundera över olika faktorer som spelar in i möjligheten att delta, vara delaktiga och känna sig inkluderade i den öppna fritidsverksamheten. Det kan till exempel handla om ungas ålder, kön, könsidentitet, sexualitet, var de kommer från eller bor. Genom att arbeta normmedvetet och utgå från ett intersektionellt perspektiv kan ni skapa en verksamhet där fler unga känner sig inkluderade och välkomna.

Det kom hit en besökare häromdagen som sa att det var fint att det hänger en regnbågsflagga här och att hen själv är trans. Då är det ju viktigt att personen inte känner sig lurad utan att personalen som är i rummet har rätt kunskap om bemötande. Att bara hänga upp en flagga är inte tillräckligt. Vem kan representera gruppen i personalen, i filmer och i musikval?
/Fritidsledare i riktad fritidsverksamhet

FUNDERA SJÄLV

- Vilka unga är mest synliga i er verksamhet?
- Får ni sällan eller aldrig besök av unga med funktionsnedsättningar? Vad kan det bero på?
- Finns det skillnader i form av stöd eller förväntningar bland unga i er verksamhet beroende på till exempel kön?

DISKUTERA TILLSAMMANS

- Vilka positiva och negativa normer finns i er verksamhet?
- Hur arbetar ni normmedvetet i verksamheten och hur följer ni upp arbetet?
- Vad är svårt? Vad är enklare?

TIPS

STÖDMATERIAL OM HBTQ, NORMER OCH INKLUDERING

I MUCF:s stödmaterial *Öppna fritidsverksamheten – om hbtq, normer och inkludering* kan ni läsa mer om hur ni kan arbeta normmedvetet. Där finns bland annat en normspaning som kan hjälpa er få syn på normer som påverkar besökarna i er verksamhet.

Stödmaterialet finns att ladda ner eller beställa från MUCF:s webbplats.

REFERENSER

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/06/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning>

Myndigheten för delaktighet (2020). *Aktiv fritid - Redovisning av ett regeringsuppdrag om att kartlägga lokala och regionala satsningar samt tillgången till fritidshjälpmedel*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2016). *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2018). *Ungdomsenkäten 2018*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2019). *Kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet. Resultat av en nationell enkätundersökning år 2018*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2020). *Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.

Nulägesspaning – vilka deltar i verksamheten?

Den här övningen hjälper dig och din personal att få syn på vilka unga ni når och inte når i den öppna fritidsverksamheten idag. Det kan vara en fördel att göra övningen tillsammans med hela personalgruppen. Du som chef leder samtalet. Resultatet bör ni sedan ha med som utgångspunkt för ert fortsatta tillgänglighetsarbete.

STÖD TILL SAMTALSLEDAREN

Det är bra om ni läst kapitlet innan som handlar om bland annat normer innan ni gör den här övningen. Du ansvarar för att det blir ett respektfullt samtal, samt att fånga upp frågor som behöver diskuteras vidare eller kräver åtgärder.

1. DISKUTERA VILKA SOM DELTAR I VERKSAMHETEN

Inled med att presentera att syftet med övningen är att synliggöra och diskutera vilka unga ni når och inte når i den öppna fritidsverksamheten idag. Tänk på att lyfta in och fundera över flera perspektiv här, som till exempel funktionsförmåga, kön och ålder. Fundera också över om unga med både synliga och osynliga funktionsnedsättningar brukar besöka er verksamhet.

Använd en whiteboard eller stort papper och rita upp tre cirklar där ni försöker sortera vilka unga som:

- verksamheten alltid får besök av
- verksamheten ibland får besök av
- verksamheten aldrig får besök av.

2. UNDERSÖK OCH ANALYSERA VARFÖR

Nu är det dags att fundera vidare på det ni kom fram till under föregående punkt. Frågorna nedan kan hjälpa er att komma igång:

- Vad är det som gör att vissa unga inte besöker er?
- Finns det begränsande normer i verksamheten som gör att vissa unga inte känner sig välkomna?
- Påverkar personalens agerande vilka som besöker eller inte besöker verksamheten?
- Hur kan ni arbeta bort olika hinder?
- Har ni några deltagaravgifter eller liknande som kan påverka vilka unga som kan delta?
- Hur kan ni nå fler unga, till exempel unga med funktionsnedsättning?
- Vad behöver ni för stöd eller verktyg i det fortsatta arbetet?

3. BESTÄM HUR NI GÅR VIDARE

När ni undersökt och diskuterat vilka unga som deltar och inte deltar samt eventuella hinder är det dags att bestämma vilka åtgärder ni ska genomföra. Behöver ni kanske arbeta uppsökande mot vissa grupper av unga? Sprida information om verksamheten i nya kanaler? Få fortbildning om tillgänglighetsfrågor? Eller åtgärda något fysiskt hinder i lokalen?

Ni behöver också bestämma hur ni ska följa upp och utvärdera arbetet med de åtgärder ni kommit överens om att ni ska genomföra.

Involvera gärna unga i detta arbete. Prata med unga om hur ni kan nå ut till fler och be om tips på kanaler eller arenor där ni kan vara synliga och arbeta uppsökande.

TIPS

SÅ HÄR KOMMER NI VIDARE I ARBETET

ARBETA UPPSÖKANDE

Att arbeta uppsökande kan vara ett bra sätt för er att nå unga som ni annars har svårt att nå. Besök till exempel grund- och gymnasiesärskolor eller resursskolor i ert område och berätta om verksamheten. Det kan bidra till att unga som går i de skolorna känner sig välkomna till er. Föreningen Passalen har utvecklat en modell som de kallar för "Integrerad Arena". Den kan användas som inspiration för att komma igång med det uppsökande arbetet. Mer information finns längst bak i stödmaterialet.

UNDERSÖK UNGAS RESVÄGAR

Hur ser resvägarna ut till den öppna fritidsverksamheten i er kommun? Kan alla unga komma dit? Kan ni erbjuda assistans eller ledsagning till unga med funktionsnedsättning som saknar någon som kan följa dem till och från verksamheten? Eller kan ni erbjuda att någon från personalen möter upp eller lämnar vid aktiviteter när unga har det behovet av stöd?

NÅ FLER UNGA GENOM SAMVERKAN

Samverkan kan vara en nyckel för att nå fler unga. Det sista kapitlet i stödmaterialet handlar om just samverkan. Där kan ni ta del av inspirerande exempel och få stöd i att komma igång med er samverkan.

” Vi vill ofta ha enkla lösningar, till exempel att kunna bygga en ramp, köpa in bildstöd, tillsätta en extra resurs. Det är enklare att köpa in ett stödhjul än att jobba med normer och värderingar och förhållningssätt. Vi måste arbeta normkritiskt för att få till bestående förändringar och förbättringar. ”

Kultur- och fritidschef, mindre kommun

An illustration of two young women in a room. The woman on the left is kneeling, wearing an orange sweater and blue pants. The woman on the right is sitting in a light green chair, wearing a blue long-sleeved shirt, purple pants, and a green headscarf with pink polka dots. She is holding a colorful, heart-shaped object. A speech bubble from the kneeling woman says "VAD BEHÖVER DU?". In the background, there is a bookshelf with colorful books and a potted plant in a white vase.

VAD
BEHÖVER
DU?

Öka tillgängligheten i öppen fritidsverksamhet

Det här kapitlet handlar om hur ni kan arbeta för att öka tillgängligheten i er verksamhet. När vi pratar om frågor som handlar om tillgänglighet brukar vi säga att det är nödvändigt för vissa, men bra för många. Även personalen kan ha behov eller nytta av att tillgänglighetsarbetet i verksamheten utvecklas. Arbetet med att förbättra tillgängligheten i den öppna fritidsverksamheten kommer förmodligen uppskattas av de flesta unga som ni möter. Att arbeta med frågor som handlar om tillgänglighet och alla ungas rättigheter är också ett sätt att stärka kvalitén i det viktiga arbete som sker i er verksamhet.

Min kropp lugnar ner sig mycket lättare här än vad den gör på andra fritidsgårdar.

Här är lätt att gå undan fast det är så mycket ungdomar här.

/Besökare i allmän fritidsverksamhet, 19 år

TILLGÄNGLIGHET ÄR ETT FÖRÄNDRINGSARBETE

Arbetet med att öka tillgängligheten är ett förändringsarbete som aldrig riktigt blir färdigt. Det behöver ständigt ses över, justeras och utvecklas. För den öppna fritidsverksamheten kan ett aktivt tillgänglighetsarbete till exempel innebära att se till att lokaler, aktiviteter och kommunikation är så tillgängliga som möjligt och att du och din personal har rätt kunskap om bemötande och inkludering. Det handlar också om att samtala och diskutera med unga med funktionsnedsättning för att ta reda på vilka tillgänglighetsåtgärder som kan vara nödvändiga.

VISSTE DU ATT?

MUCF:s ungdomsenkät visar att nästan var tredje ung person med funktionsnedsättning har avstått från en fritidsaktivitet av rädsla för att bli dåligt bemött. Det är också vanligare bland unga med funktionsnedsättning att ha avstått på grund av att aktiviteten inte varit anpassad eller tillgänglig.

ATT ARBETA MED BEMÖTANDE

Bemötande är centralt för att ni ska kunna skapa en inkluderande verksamhet för unga med funktionsnedsättning. Att unga med funktionsnedsättning känner sig trygga och inkluderade och får ett bra bemötande av personal och av andra unga är viktigt för att de ska vilja komma till er verksamhet och stanna kvar i den.

Rätt kompetens är en förutsättning för att kunna utveckla arbetet med bemötandefrågor. Grundläggande kunskap om olika funktionsnedsättningar, tillsammans med kunskap om vart ni kan vända er för att få mer kunskap eller stöd, kan därmed vara en bra utgångspunkt för att komma vidare i arbetet. Ha också med er att det finns både synliga och osynliga funktionsnedsättningar. Även om det kan finnas generella likheter för en grupp eller en viss diagnos behöver det inte gälla för just den unga personen du möter i ditt arbete. Att utgå från att varje ung person är unik är därför en viktig utgångspunkt att ha med i den öppna fritidsverksamheten.

Det finns fördelar med att fritidsledare och chefer har samma grundläggande kunskaper om tillgänglighet och funktionsnedsättningar. Att du som chef har kunskap inom området är viktigt för att du ska kunna säkerställa att dina medarbetare har rätt kompetens och får tillgång till fortbildning vid behov. Det är också viktigt för att frågan om tillgänglighet ska prioriteras i er verksamhet.

Man får vara sig själv här, dom ser inte bara diagnosen utan människan.

Det tycker jag är bra.

/Besökare i riktad fritidsverksamhet, 26 år

HUR KAN TILLGÄNGLIGHETSARBETET STÄRKA KVALITETEN I ER VERKSAMHET?

Ett aktivt arbete med tillgänglighetsfrågor kan också vara ett sätt att säkerställa att fler unga känner sig och faktiskt blir delaktiga och inkluderade i verksamheten. Det kan därför vara ett sätt för er att stärka kvalitén i verksamheten.

Ute bland era verksamheter finns flera goda exempel på hur olika lösningar för att förbättra tillgängligheten har bidragit till nya besökare. Ofta kan till exempel tydligare information om aktiviteter, lugna platser i verksamheten, bildstöd till veckoplaneringen eller foton på personalen vid entrén bidra till en ökad känsla av trygghet och inkludering för samtliga besökare. Att aktivt arbeta med att identifiera behov och att förbättra tillgängligheten kan på så vis också leda till en bättre verksamhet för fler unga.

VÅGA TESTA, GÖRA FEL OCH LÄRA AV MISSTAG

En del fritidsledare och chefer inom öppen fritidsverksamhet uppger att de avstår från att göra tillgänglighetsanpassningar eftersom de är rädda att göra fel eller saknar kunskap. I arbetet med att skapa en mer tillgänglig öppen fritidsverksamhet är det värt att påminna om att det är så mycket bättre att testa och råka göra fel, än att inte göra något alls.

Unga med funktionsnedsättningar är ingen homogen grupp och det är därför viktigt att arbeta inkluderande baserat på olika individers förutsättningar och behov. Involvera unga tidigt, fråga och ta hjälp av de som vet. De som är experter på ungas behov och förutsättningar är givetvis unga själva. Uppmuntra olikhet och ta hjälp av besökare och civilsamhällets organisationer för att ta nästa steg mot ökad tillgänglighet och delaktighet.

FUNDERA SJÄLV

- Vad tycker du är viktigt för ett bra bemötande?
- Är det något i tillgänglighetsarbetet som du tycker är extra svårt?
- Vilket stöd behöver du för att komma vidare i tillgänglighetsarbetet?

DISKUTERA TILLSAMMANS

- Hur arbetar ni med bemötande i verksamheten?
- Hur kan ni bjuda in unga i ert arbete med bemötandefrågor?
- Har ni rätt resurser och förutsättningar i ert arbete, både i tid och i kompetensutveckling? Vet ni vart ni kan vända er om ni behöver mer stöd och kunskap?

REFERENSER

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016). *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2018). *Ungdomsenkäten 2018*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

TIPS

HUR NI KAN ARBETA MED TILLGÄNGLIGHET I ER ÖPPNA FRITIDSVERKSAMHET

Flera av er som arbetar i öppen fritidsverksamhet efterfrågar stöd, metoder och tips för att öka tillgängligheten i era verksamheter. Här finns några samlade tips på hur ni med relativt små medel kan stärka tillgängligheten i er verksamhet.

TIPS FÖR ATT UTVECKLA ER VERKSAMHET

- **Se över framkomligheten i lokalen.** Undersök om det är möjligt att komma in i lokalens olika delar och se till exempel över hur lokalen är möblerad och om det finns tillgång till en större toalett. Som stöd kan ni använda tillgänglighetsspaningen som presenteras senare i detta avsnitt. Ni kan också ta hjälp av era besökare eller en tillgänglighetsexpert för att undersöka framkomligheten i lokalen.
- **Ha tydlig och aktuell information om er verksamhet** uppsatt i lokalen. I den kan det exempelvis framgå vilka som arbetar under dagen, vilka aktiviteter som erbjuds och vem era besökare kan vända sig till om de har frågor eller om något skulle inträffa. Sträva efter att ha en strukturerad och tydlig information med hjälp av text, bilder, symboler och färgkombinationer. Exempelvis visa veckodagar med hjälp av olika färger. Det gör verksamheten mer begriplig och kan bidra till minskad stress och ökad trygghet.
- **Tydliggör platser som är ämnade för olika aktiviteter** i er verksamhet. Det kan bidra till en trygghet att veta vad som sker i olika delar av lokalen samt vad som förväntas på olika platser.
- **Ha tydliga platser för verksamhetens saker och aktiviteter.** Lägg saker där de hör hemma och märk ut förvaringsutrymmen. Det är nödvändigt för vissa och underlättar för alla.
- **Skapa lugna miljöer** genom att erbjuda platser i verksamheten där det finns möjlighet att gå undan vid behov eller för att ta det lugnt. Flyttbara väggar, ljudisoleringsring eller ett avgränsat hörn med en soffa kan öka möjligheten för era besökare att både få återhämtning och känna sig trygga i verksamheten.

- **Intryckssanera verksamheten.** Till exempel genom att minska olika visuella intryck, se över färger på väggar eller hur mycket information och bilder som är uppsatta i lokalen. Det kan också handla om att se över bakgrundsljud och vilken sorts belysning ni använder. Detta kan erbjuda en mer tillgänglig verksamhet för unga som har svårt att sortera bort intryck.
- **Försök erbjuda en allergivänlig verksamhet.** Det kan innebära att unga och personal inte bör använda parfym i verksamheten, att eventuell mat som serveras är tillagad och hanterad på ett allergisäkert sätt samt att lokalen städas och har en bra ventilation. Unga allergiker har tagit fram en checklista som kan användas som stöd för att skapa en allergivänlig lokal. Du hittar mer information om checklistan längst bak i stödmaterialet.
- **Se över tillgänglighet och trygghet i er utomhusmiljö.** Undersök om det finns tillräcklig belysning, om entrén uppfattas som välkomnande, samt om vägen till och från verksamheten upplevs som tillgänglig och trygg.
- **Öppna en stund tidigare.** Erbjud unga som inte varit i er verksamhet tidigare eller som har behov av det att komma en stund innan ni öppnar. För en del kan det vara avgörande att få vara först på plats eller att få bekanta sig med verksamheten och personalen en liten stund innan verksamheten öppnar för alla andra.
- **Ha vissa kvällar då ni bara bjuder in unga** som inte varit i verksamheten tidigare. Vissa behöver mer tid och möjlighet att testa innan de väljer att besöka verksamheten när den är öppen för alla.
- **Informera i förväg om ni ordnar särskilda aktiviteter.** Öppna och allmänna träffar eller aktiviteter där "alla" får vara med kan upplevas exkluderande för vissa. För en del unga underlättar det att få information i förväg om vad som förväntas av dem på plats.
- **Försök ha en långsiktig planering** över vilka aktiviteter ni erbjuder. Många unga med funktionsnedsättning behöver längre framförhållning för att kunna planera och delta i aktiviteter. Unga som till exempel behöver boka en färdtjänstresa, ledsagning eller teckenspråkstolk till en aktivitet behöver ofta vara ute i god tid för att få tillgång till det.

TIPS FÖR ATT UTVECKLA ER WEBBPLATS, SOCIALA MEDIER OCH INBJUDNINGAR

- **Ha en tydlig beskrivning** och information om verksamheten. Visa i text och bild, gärna även film, hur er verksamhet ser ut och vad unga kan göra där. Det gör verksamheten mer begriplig och kan bidra till att fler känner sig trygga att komma dit.
- **Beskriv var verksamheten ligger** samt ange information om hur unga hittar dit och vilka resvägar som finns. Skriv gärna ut verksamhetens adress så att de som behöver boka färdtjänst kan göra det på ett smidigt sätt.
- **Använd alltid bild och text** när ni publicerar information om verksamheten eller bjuder in till särskilda aktiviteter. Bilder kan hjälpa till att göra texten begriplig och bidra till att fler unga kan ta del av informationen. Mer information om hur ni kan jobba med bildstöd finns nedan.
- **Publicera bilder på personalen** som arbetar i verksamheten. Det gör att unga känner igen de som jobbar när de kommer till er. Om ni inte kan publicera fotografier av personalen kan ni kanske hitta alternativa sätt att beskriva vilka som arbetar i verksamheten, till exempel genom text eller ritade bilder.
- **Filma en rundvandring av lokalen.** Det gör att vissa unga känner sig tryggare att komma dit. Det gör det också lättare för nya besökare att hitta i lokalen.
- **Beskriv lokalens tillgänglighet** genom att skriva ut vilka hjälpmedel och brister ni har i er lokal. Det kan till exempel vara om det finns ramp, större toalett eller hörslina. Om informationen finns lättillgänglig slipper unga själva fråga efter information som kan vara nödvändig för att de ska kunna delta i verksamheten.
- **Lägg gärna tid på utformning och layout.** En tillgänglig information behöver nämligen inte alls betyda att den ska vara tråkig eller barnslig. Layout och utformning på era inbjudningar eller informationstexten kan vara både tilltalande och tillgängliga.
- **Berätta att ni arbetar med att skapa en tillgänglig miljö** och att unga oavsett funktionsförmåga är välkomna till er verksamhet. Det kanske är självklart för er, men inte för alla unga med funktionsnedsättningar. Det kan bidra till att unga i gruppen känner sig bekväma och stärkta att komma dit.

” Vi anpassar vårt sätt att kommunicera utifrån målgruppens sätt att fungera. För att nå de personer vi vill nå så behöver vi informera på olika sätt. En del behöver väldigt detaljerad information och andra behöver få kort information för att orka ta den till sig. Tillgänglighet innebär för oss att vi behöver vara mycket flexibla. ”

Verksamhetsledare på funktionsrättsorganisation

TIPS

METODER OCH VERKTYG SOM KAN VARA ETT STÖD I ERT ARBETE

- **Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK)** eller kommunikationsstöd är ett samlingsnamn för olika sätt att stötta det talade språket. Det kan till exempel vara tecken, bilder eller symboler. Specialpedagogiska Skolmyndigheten (SPSM) har tagit fram en webbaserad utbildning om AKK. Utbildningen innehåller filmade föreläsningar, filmer, texter och reflektionsfrågor.
- **Bildstöd** kan fungera som ett bra stöd för vissa unga med funktionsnedsättning att ta till sig information, instruktioner eller scheman. Bildstödet kan till exempel visa vad som ska hända i verksamheten och vilka fritidsledare som arbetar. Bildstöd kan bestå av olika former, som fotografier, ritade bilder eller bildsymboler. Det finns flera färdiga system med bildsymboler, till exempel widget eller pictogram.
- **Tydliggörande pedagogik** är en metod som bygger på att skapa tydlighet kring vad som ska ske genom att i förväg ge information till unga utifrån ett antal frågor. Det kan vara ett sätt att undvika missförstånd och stress kring exempelvis en aktivitet eller det som ska hända i verksamheten under en kväll.
 - » Vad ska jag göra?
 - » Varför?
 - » Var ska jag vara?
 - » Vem ska jag vara med?
 - » När ska jag göra det?
 - » Hur länge ska jag göra det?
 - » Hur ska jag göra det?
 - » Vad händer sedan?
- **En checklista eller ett så kallat kommunikationspass** kan vara ett bra stöd för personer med nedsatt kommunikativ förmåga. Checklistan formuleras av den unge själv (ibland med stöd av anhörig eller fritidsledare) och innehåller information om vad den unge tycker är viktigt att andra känner till. Det kan till exempel vara information om hur hen kommunicerar, vill bli bemött och om det är något särskilt som hen behöver hjälp med. Checklistan kan finnas digitalt eller i en anteckningsbok eller pärm.

VAD HÄNDER PÅ FRITIDSGÅRDEN IKVÄLL?

VAD? VI HAR SPELKVÄLL!

VAR? I SPELRUMMET

NÄR? SPELKVÄLLEN ÄR MELLAN KL. 19-20

VEM? DET ÄR FRIVILLIGT ATT VARA MED.

FRITIDSLEDARNA ZEINA OCH ADAM
HÅLLER I SPELKVÄLLEN.

HUR? VI GÅR IGENOM REGLERNA I SPELRUMMET

VAD HÄNDER SEN? EFTERÅT BJUDS DET PÅ FIKA!

- **QR-koder** kan vara ett verktyg som kan bidra till ökad tillgänglighet. Genom QR-koder kan ni till exempelvis ge steg-för-steg instruktioner kring en viss aktivitet som ni ska ordna eller göra en vägbeskrivning till verksamheten. Det finns ett flertal gratisappar där ni enkelt kan göra era egna QR-koder.

Längst bak i stödmaterialiet hittar du mer information om dessa metoder och verktyg. Där hittar du också verktyg som kan fungera som stöd i ert fortsatta arbete. Till exempel vart du kan göra egna bildstöd gratis.

Tillgänglighetsspaning – hur ser tillgängligheten ut?

Den här övningen hjälper dig och din personal att ta reda på hur miljön i er verksamhet fungerar för unga som besöker den. Gör tillgänglighetsspaningen gemensamt.

STÖD TILL SAMTALSLEDAREN

Din roll som samtalsledare är att leda personalgruppen genom tillgänglighetsspaningen. Som samtalsledare behöver du vara uppmärksam på att ni i varje steg fångar in olika behov och perspektiv på tillgänglighet när ni gör spaningen. Din roll är också att driva diskussionen framåt och hålla den nära er verklighet, för att ni ska ha så mycket nytta av tillgänglighetsspaningen som möjligt.

1. UNDERSÖK VERKSAMHETEN

Använd post-it lappar och be alla skriva ner olika delar i verksamheten som är relevanta att diskutera utifrån ett tillgänglighetsperspektiv. Målsättningen är att ni ska få med alla olika delar av er verksamhet här, eftersom alla delar av verksamheten är relevanta att ha med i diskussionen.

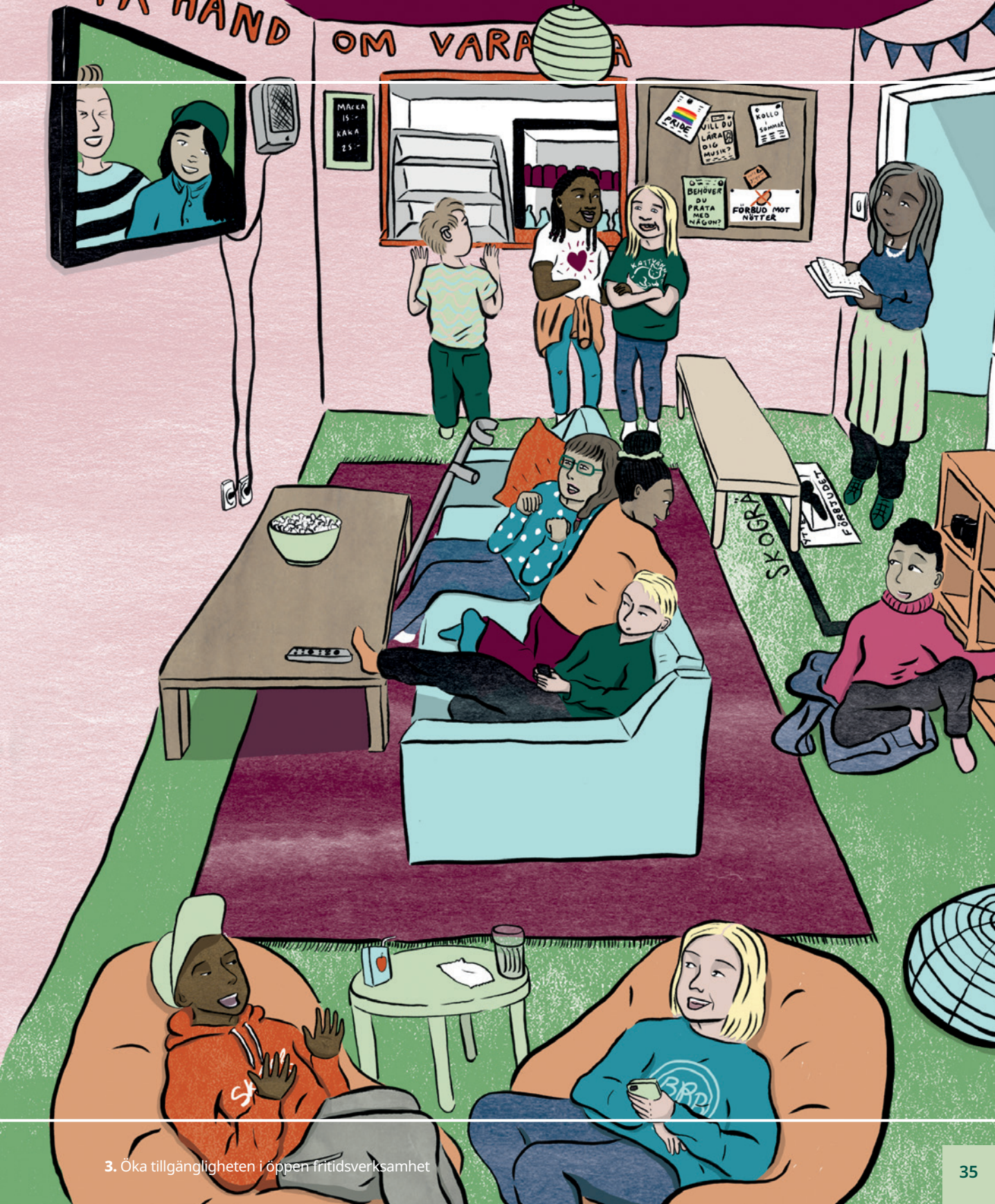
Skriv ner i vilka delar ni tycker att tillgängligheten är bra och i vilka delar som det finns brister. Utgå från olika aspekter av tillgänglighet, som fysisk miljö, information och bemötande. Det kan handla om allt från aktiviteter, till hur ni informerar om verksamheten, till vilken specialkost ni erbjuder. Läs upp lapparna för varandra och ta bort eventuella dubletter.

2. UNDERSÖK LOKALEN

Gå gemensamt genom alla rum i lokalen. Diskutera hur de ser ut. Försök utgå från olika behov, till exempel om rummet är tillgängligt för en ung person med nedsatt hörsel, någon som har allergier eller svårt med koncentrationen. Var tycker ni att tillgängligheten är bra och var finns det brister? Skriv ner det ni kommer fram till på post-it lappar.

Några frågor som ni kan diskutera är till exempel:

- Kan alla komma in i lokalen och kan alla använda samtliga rum?
- Hur är lokalen möblerad?
- Hur är ljudnivån?
- Finns hörslinga i lokalen?
- Finns det ställen i lokalen att uppsöka vid behov, till exempel om det blir för mycket intryck?
- Hur är belysningen?
- Kan alla ta sig ut genom nödutgångarna?
- Finns tydlig information om lokalen eller aktiviteterna tillgänglig?
- Om det finns fika i verksamheten – kostar allergivänliga alternativ lika mycket att köpa som övriga alternativ?

3. DISKUTERA OCH IDENTIFIERA

Nästa steg är att gemensamt sortera post-it lapparna som ni skrivit i steg 1 och 2. Sortera dem under två kategorier: "bra" och "behöver utvecklas". Om ni saknar någon del lägger ni till ytterligare post-it-lappar. Meningen är att ni gemensamt ska identifiera delar i verksamheten som är tillgängliga och vart det finns eventuella brister.

När alla post-it lappar sorterats diskuterar ni inom vilka områden ni kan utveckla ert arbete med tillgänglighet. Ta gärna en stund och fundera lite extra över vad ni redan idag gör bra. Kan något av det arbetet användas för att förbättra tillgängligheten där ni hittat brister?

Några frågor ni kan diskutera är till exempel:

- Har ni fångat in hela verksamheten?
- Behöver ni något särskilt för att komma vidare i ert arbete?
- Kan ni sätta upp mål för arbetet på både lång och kort sikt?

4. GÖR EN PRIORITERINGSLISTA

Nu behöver ni landa i vilka områden ni ska prioritera i det fortsatta arbetet med att förbättra tillgängligheten i verksamheten. Diskutera gemensamt vilka av områdena ni behöver sätta igång med. Det kan till exempel handla om brister som går snabbt att åtgärda med små medel eller större brister som behöver åtgärdas skyndsamt. Gör en prioriteringslista där ni skriver ner vad ni ska börja med och när arbetet ska vara klart.

5. FORTSATT ARBETE

Som ett sista steg behöver ni bestämma vem som gör vad och boka tid för uppföljning av arbetet. Ni behöver också se över vad ni har för egna resurser och kan åtgärda själva, samt om ni behöver ta in hjälp utifrån.

TIPS

SÅ HÄR KOMMER NI VIDARE I ARBETET

INVOLVERA UNGA

Gör tillgänglighetsspaningen tillsammans med era besökare för att fånga in deras upplevelser och tankar om er verksamhet. Glöm inte bort att anpassa övningen så att den fungerar för de grupper av unga som ni vill ska delta. Besökarna kan beskriva hur de upplever information om verksamheten, era lokaler eller vad de tycker fungerar bra och vad som kan bli ännu bättre. Tänk på att du som chef är ansvarig för att det som kommer upp i samtal med unga följs upp och leder till åtgärder. Myndigheten för delaktighet har utvecklat ett metodstöd för trygghetsvandringar med elever med

funktionsnedsättningar som ni kan ta hjälp av. Mer information om var du hittar metodstödet finns längst bak i stödmaterialet.

INVOLVERA ANDRA

Genomför gärna tillgänglighetsspaningen tillsammans med andra, till exempel fritidsutvecklare eller personer som har mandat att bestämma inom kommunen. Andra som kan vara bra att bjuda in till en tillgänglighetsspaning är civilsamhällesorganisationer och personer med kunskap om tillgänglighetsfrågor eller funktionsnedsättningar.

RESPEKT
FÖR
OLIKHETER

PRATA
MED OSS
ISTÄLLET
FÖR OM
OSS

HUR
SVÅRT
KAN DET
VARA?

Vi vill också
ha en
meningsfull
fritid

Gör unga delaktiga i tillgänglighetsarbetet

Det här kapitlet handlar om hur ni kan göra unga delaktiga i den öppna fritidsverksamhetens tillgänglighetsarbete. Alla unga ska kunna vara delaktiga i sina egna liv. För att kunna utvecklas till en självständig individ är det viktigt att ha inflytande över beslut och åtgärder som inte bara rör en själv, utan också samhället i stort. Öppen fritidsverksamhet har en viktig roll i arbetet med att stärka ungas delaktighet. Arbetet ni gör i era verksamheter kan på sikt bidra till att ungas tilltro till sin egen förmåga ökar och att de därmed tar steget att påverka inom andra områden som berör dem. Att unga bemöts inkluderande är en nyckel till ett framgångsrikt arbete med delaktighet i verksamheten.

Många har haft assistans hela livet och känner att 'inte ska väl jag vara med och ta några beslut'. Det kan handla om allt från att arrangera ett disco till att bre sin egen macka.
/Fritidsledare i riktad fritidsverksamhet

DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

Delaktighet kan betyda och ta sig olika uttryck för olika personer. Delaktighet är något som främjar välmående bland unga. Det handlar också om möjlighet till inflytande, att kunna göra sin röst hörd, påverka och bli lyssnad till. Unga som har inflytande får samtidigt chans att utveckla sina egna förmågor samt lära sig hur besluts- och demokratiprocesser fungerar. En förutsättning för delaktighet är tillgänglighet. Om den öppna fritidsverksamheten är tillgänglig kan alla unga delta utifrån sina förmågor. Genom att arbeta med tillgänglighetsfrågor skapar ni också bättre förutsättningar för fler unga att vara delaktiga i er verksamhet.

VISSTE DU ATT?

- Unga med funktionsnedsättning vittnar i högre grad än andra unga om upplevelser av maktlöshet och att inte själva kunna påverka viktiga delar i vardagen.
- Studier visar att unga med funktionsnedsättning riskerar att inte inkluderas i arbetet med delaktighet och inflytande på lika villkor som andra unga i den öppna fritidsverksamheten.
- Många kommuner saknar systematiska arbetsätt för att samla in synpunkter och önskemål från unga med funktionsnedsättning.

FAKTA DELAKTIGHET

AKTIV INVOLVERING

Aktiv involvering är ett krav som nämns i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det innebär att myndigheter, kommuner och regioner ska samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, däribland barn och unga med funktionsnedsättning, i alla frågor som berör dem. För att aktivt involvera unga med funktionsnedsättning kan exempelvis kommuner föra olika former av dialog eller låta unga testa och tycka till om kommunens tjänster eller verksamheter. Ett exempel kan vara att ha lokala samrådsdialoger med unga med funktionsnedsättning eller be dem vara med och utforma den öppna fritidsverksamheten.

På Myndigheten för delaktighets webbplats finns ett digitalt metodstöd som kan användas som stöd för ert arbete med aktiv involvering. Det kan användas för att på ett strukturerat sätt ta reda på ungas önskemål om till exempel aktivitetsutbud i den öppna fritidsverksamheten eller uppföljning av verksamheten.

RÄTTEN ATT FÅ UTTRYCKA SIN ÅSIKT OCH FÅ DEN BEAKTAD

Artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, lyfter rätten att uttrycka sin åsikt och få den beaktad. Ordet delaktighet nämns inte i artikeln, utan är beskrivet som en möjlighet att bilda sig en åsikt, att uttrycka den på ett sätt som passar och att få åsikten beaktad med hänsyn tagen till barnets ålder och mognad. Det finns också många andra artiklar i konventionen som är kopplade till delaktighet. Till exempel barns yttrandefrihet, rätten till information, mötesfrihet och rätten att delta i föreningar.

INVOLVERA UNGA I ARBETET

Ett sätt för dig och din personal att arbeta med delaktighet är att aktivt arbeta med att involvera unga med funktionsnedsättning när ni planerar verksamheten och tillgänglighetsarbetet. Unga med funktionsnedsättning är experter på sina

egna liv och har dessutom rätt att bli involverade i alla beslut som kan beröra dem. Glöm inte att återkoppla till de unga efter att de deltagit. Återkopplingen kan bland annat bestå i hur de ungas förslag och idéer tagits emot och vad verksamheten tänker göra av dessa framöver.

Det finns flera olika tillvägagångsätt som du och din personal kan använda för att involvera unga i arbetet:

- Fråga unga som ni möter om hjälp att utveckla er verksamhet.
- Använd er av unga förebilder.
- Fråga och lyssna in unga om vad de önskar för aktiviteter eller vilka arrangemang de skulle vilja engagera sig i.

- När ni inte unga med funktionsnedsättning idag? Bjud in er till arenor där gruppen finns, till exempel lokala ungdoms- eller funktionsrättsorganisationer, idrottsrörelsen eller skolan.
- Testa att arrangera olika former av forum för inflytande för unga i er verksamhet. Se också över tillgängligheten i befintliga forum – vilka vänder ni er till idag och hur kan ni se till att alla unga känner sig välkomna?
- Glöm inte att återkoppla till de som deltagit.

TÄNK PÅ

Delaktighet handlar inte om att bjuda in unga till möten för att förankra beslut som redan är fattade. Bjud istället in när det finns en reell möjlighet för unga att påverka och göra sina röster hörda.

IBLAND BLIR DET MÅNGA VUXNA I VERKSAMHETEN

Vissa unga som besöker er verksamhet behöver assistenter eller andra vuxna som stöd. Det kan leda till att det ibland är många vuxna som deltar i en verksamhet som egentligen är till för unga. De vuxna deltar dessutom i verksamheten under sin arbetstid, medan unga är i verksamheten under sin fritid.

Ungas självförtroende kan växa om de får testa att föra sin egen talan och bli lyssnade på utan en assistent eller annan vuxen vid sin sida. Låt det få ta lite tid för unga att själva komma med förslag och åsikter. Här behöver ni ha strukturer för hur ni kan se till att de unga som deltar i er verksamhet får tillgång till egna rum. Men tänk på att det inte får ske på bekostnad av unga som behöver stöd av assistenter eller andra stödpersoner för kunna göra sin röst hörd.

GLÖM INTE BORT ATT UTVÄRDERA

För att kunna arbeta långsiktigt och systematiskt behöver du och din personal utvärdera det arbete som sker i er verksamhet. Tillgänglighetsspaningen i föregående kapitel kan hjälpa er undersöka och identifiera viktiga utvecklingsområden i verksamheten, samt guida er i arbetet med att följa upp och utvärdera dessa.

Ett annat verktyg för att kunna följa utveckling är att använda sig av statistik och andra sätt som ni använder för att mäta kvaliteten i er verksamhet. Det kan till exempel handla om vilka unga som kommer till er öppna

fritidsverksamhet eller vilka unga som deltar under vilka aktiviteter.

Försök utgå från ett normmedvetet arbetssätt när du och din personal utvärderar verksamheten. När ni till exempel tjejer med funktionsnedsättning eller behöver ni kanske göra någon särskild satsning för att fånga in den gruppen? Unga är inte en homogen grupp utan har olika individuella förutsättningar och behov. Genom att utgå från ett normmedvetet arbetssätt kan ni skapa en tillgänglig verksamhet där alla unga känner sig välkomna, trygga och inkluderade.

FUNDERA SJÄLV

- Hur upplever du att ni involverar unga i er verksamhet?
- Hur arbetar ni med unga förebilder?
- Vilket stöd behöver du för att skapa bättre förutsättningar för unga att känna sig delaktiga och ha inflytande i er verksamhet?

DISKUTERA TILLSAMMANS

- Erbjuder ni unga egna rum utan vuxna i er verksamhet? Kan ni minska vuxennärvaron när ni har stormöten och andra former av inflytande-forum i er verksamhet?
- Hur kan ni utveckla ert arbete med unga förebilder?
- Hur kan ni skapa strukturer i er verksamhet så att unga själva kan göra sina röster hörda?

RIKTAD VERKSAMHET – ETT SÄTT ATT STÄRKA DELAKTIGHET?

Att arbeta med så kallad riktad verksamhet kan vara ett sätt att arbeta med delaktighet för vissa unga. Det kan till exempel vara en riktad verksamhet för unga hbtqi-personer, unga som identifierar sig som flickor eller unga med funktionsnedsättningar. Det kan vara ett sätt att nå personer som verksamheten annars inte når. Riktad verksamhet kan också användas för att sänka tröskeln in i den allmänna öppna fritidsverksamheten.

Några sätt som den riktade verksamheten kan organiseras på:

- Verksamhet som endast vänder sig till unga med funktionsnedsättning eller en specifik grupp, som till exempel unga som använder teckenspråk, unga med NPF eller unga som har en LSS-insats.
- Träffar eller kvällar för unga med funktionsnedsättning i den allmänna öppna fritidsverksamheten.
- Mixade kvällar med besökare från både riktad och öppen verksamhet.
- Organiserade besök i den allmänna öppna fritidsverksamheten för besökare från den riktade verksamheten.

Det är dock viktigt att du och din personal är lyhörd för att alla inte identifierar sig med sin

funktionsnedsättning i första hand och att unga med funktionsnedsättning inte alltid känner tillhörighet i den riktade verksamheten. Arenor där personer med olika förutsättningar kan träffas och bygga sociala relationer är oerhört viktiga för att unga ska känna sig delaktiga i samhället. Genom att erbjuda flera alternativ kan ni skapa bra förutsättningar för delaktighet för fler unga i er kommun.

RIKTAD VERKSAMHET TILL UNGA VUXNA

Unga vuxna med funktionsnedsättning är en grupp som kan behöva extra uppmärksamhet i era verksamheter, då de i större utsträckning upplever att det inte finns fritidsverksamhet som riktar sig till dem. MUCF:s tidigare rapporter visar att unga vuxna i hög grad upplever att de har lite att göra på sin fritid, att de inte har tillräckligt med sociala kontakter samt begränsade möjligheter att delta i aktiviteter som kostar pengar.

Runt om i Sverige har individer i den gruppen själva tagit initiativ till att starta verksamheter för unga vuxna med funktionsnedsättning, antingen i samarbete med det civila samhället eller genom att trycka på den lokala politiken. Det finns också flera goda exempel på hur den öppna fritidsverksamheten lyckas fånga upp unga vuxna i gruppen genom olika kreativa lösningar. Till exempel verksamhet eller aktiviteter någon kväll i veckan för just unga vuxna eller tillfällen då verksamheten inte har en övre åldersgräns.

FUNDERA SJÄLV

- Vad erbjuder ni för typ av verksamhet i dagsläget?
- Om ni har riktad verksamhet – till vilka riktar den sig och varför?
- Vad har er verksamhet för åldersgränser och varför?

DISKUTERA TILLSAMMANS

- Hur kan era riktade och allmänna verksamheter utveckla sitt gemensamma samarbete?
- Hur kan ni erbjuda stöd till unga som vill testa att prova på olika aktiviteter och verksamheter?
- Hur ser behoven ut för unga vuxna med funktionsnedsättning att besöka verksamheten?

TÄNK PÅ

Den riktade verksamheten får aldrig bli en ursäkt för att inte arbeta med tillgänglighetsfrågor i den allmänna öppna fritidsverksamheten. Det är viktigt att erbjuda både riktade verksamheter och tillgängliga, inkluderande öppna fritidsverksamheter.

TIPS

METODER OCH STÖD FÖR ATT SKAPA DELAKTIGHET

Det finns flera metoder som du och din personal kan använda som stöd eller inspiration för att komma vidare i arbetet med att öka delaktigheten för unga med funktionsnedsättning. Några av dem handlar om att skapa tillgängliga ungdomsdialoger, som till exempel inflytandecaféer, medan andra är mer verksamhetsnära och kan användas i det dagliga arbetet i er verksamhet. Längst bak i materialet hittar du tips och länkar samlade.

REFERENSER

Barnombudsmannen: www.barnombudsmannen.se

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/06/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning>

Myndigheten för delaktighet: www.mfd.se

Myndigheten för delaktighet (2020). *Aktiv fritid – Redovisning av ett regeringsuppdrag om att kartlägga lokala och regionala satsningar samt tillgången till fritidshjälpmedel*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2014). *Fokus 14 – om ungas fritid och organisering*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2016). *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2017). *Fokus 17 – unga med funktionsnedsättning*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2020). *Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Metod – hur kan delaktigheten i verksamheten öka?

Den här övningen kan hjälpa dig och din personal att komma igång med arbetet att öka delaktigheten för unga med funktionsnedsättning i er verksamhet. Det gör ni genom att identifiera hinder och utvecklingsmöjligheter i verksamheten. Precis som tidigare genomförs denna övning med fördel tillsammans med hela personalgruppen.

STÖD TILL SAMTALSLEDAREN

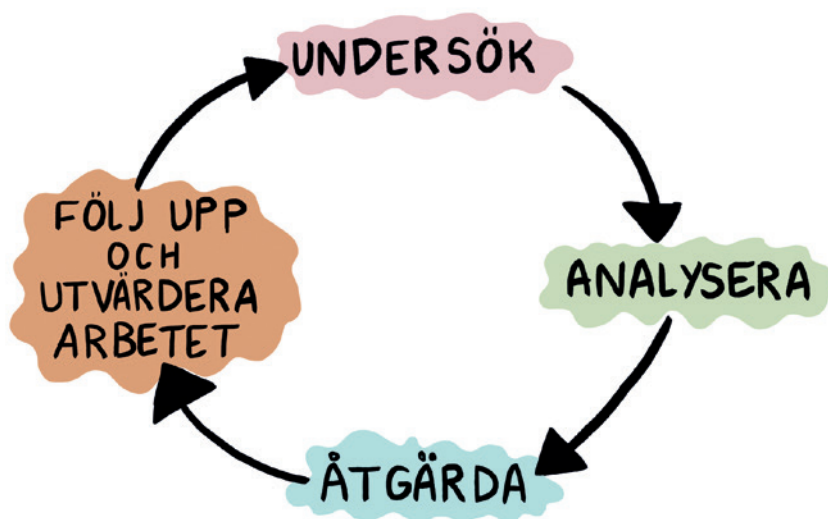
Använd gärna nulägesspaningen och tillgänglighetsspaningen som hjälp när ni undersöker och analyserar er verksamhet. Ha ett särskilt fokus på unga som ni har svårt att nå eller som ni upplever har sämre förutsättningar att vara delaktiga i er verksamhet.

SÅ HÄR GÖR NI

Med hjälp av den här modellen för systematiskt utvecklingsarbete kan ni strukturera arbetet med tillgänglighetsfrågor i er öppna

fritidsverksamhet. Som stöd finns några frågeställningar och tips kopplat till unga med funktionsnedsättnings delaktighet och inflytande som vi stött på i arbetet med det här stödmaterialet.

Det är viktigt att påminna om att verksamheter har olika förutsättningar. Vissa av frågorna kan därför vara mer eller mindre relevanta. Men låt inte detta hindra er, utan anpassa övningen så de fungerar för att utveckla just er verksamhet. Sätt igång i nästa steg!

1. UNDERSÖK

Med hjälp av frågorna nedan kan ni identifiera hur ni jobbar med ungas delaktighet och inflytande idag och hitta viktiga utvecklingsmöjligheter för er verksamhet.

- I vilka forum och i vilka former pratar ni om delaktighet och inflytande i verksamheten?
- I vilka forum pratar ni om ungas delaktighet och inflytande i kommunen?
- Inkluderas gruppen unga med funktionsnedsättning i dessa forum?
- Hur arbetar ni med inflytande och delaktighet för unga med funktionsnedsättning?

2. ANALYSERA

Nu är det dags för dig och din personal att försöka identifiera det ni redan gör bra i verksamheten och vilka delar ni skulle behöva utveckla. Dessa frågor kan hjälpa er komma igång med analysen:

- Hur gör ni unga delaktiga i er verksamhet?
- Behöver ni arbeta särskilt för att öka delaktigheten för unga med funktionsnedsättning?
- Hur tar ni reda på att unga känner sig delaktiga och har inflytande i er verksamhet?
- Hur ser ni till att unga kan komma med idéer om hur verksamheten kan utvecklas och hur tar ni idéerna vidare?
- Vad lär ni er av att arbeta med ungas delaktighet och inflytande?
- Vad behöver ni för stöd eller verktyg för att öka delaktigheten och inflytandet för unga med funktionsnedsättning?

3. ÅTGÄRDA

När ni undersökt och analyserat ert arbete är det dags att bestämma vilka åtgärder ni behöver genomföra. Gör en åtgärdsplan där ni specificerar:

- Hur ni ska komma vidare i arbetet.
- Vilket stöd eller verktyg ni behöver för arbetet.
- Vem som är ansvarig för vad.

Involvera gärna unga i detta arbete. Fråga vad de tycker och om de har förslag på förändringar som kan göra verksamheten ännu bättre.

4. FÖLJ UPP OCH UTVÄRDERA

Det sista steget är att besluta om hur ni ska följa upp och utvärdera arbetet. Skriv upp detta i åtgärdsplanen. Glöm inte att bestämma vem som är ansvarig för att ni följer upp och utvärderar arbetet, samt att sätta en tidsplan och en deadline.

Sist men inte minst – glöm inte bort att utvärdera arbetet med den här övningen. Utvärdera både processen och resultatet tillsammans. Vad har fungerat bra och vad kan ni göra ännu bättre till nästa gång?

TIPS

SÅ HÄR KOMMER NI VIDARE I ARBETET

TA HJÄLP AV BARNKONVENTIONEN

Ta hjälp av barnkonventionen när ni vill utveckla ert arbete med ungas delaktighet. I MUCF:s stödmaterial *Öppna fritidsverksamheten - om barnkonventionen* finns många tips på hur ni kan jobba vidare med delaktighet med stöd i barnkonventionen. Där finns till exempel en delaktighetsspaning och en barnrättsspaning som ni kan göra tillsammans i personalgruppen. Stödmaterialiet finns att ladda ner eller beställa från MUCF:s webbplats.

BJUD IN FÖR ATT FÅ HJÄLP

Bjud in civilsamhällesorganisationer att besöka er verksamhet. Representerarna från till exempel funktionsrättsorganisationer kan få i uppdrag att återberätta hur de blivit bemötta, om information funnits på tillgängliga sätt,

om lokaler varit utformade tillgängligt och hur kunskap som främjar delaktighet upplevts.

GÖR UTVÄRDERINGEN TILLGÄNGLIG

Det finns flera sätt att göra utvärdering tillgängliga för fler unga som ni möter i er verksamhet. Använd gärna bildstöd tillsammans med text i era utvärderingar, så kommer fler unga kunna ge er svar. Det finns också flera specifika metoder som ni kan använda när ni vill se till att fler unga ska få komma tilltals. En sådan metod är "Börja, sluta, fortsätta". Dela in besökarna i mindre grupper. Skriv därefter upp på stora pappersark, med ett ord på varje ark; börja, sluta, fortsätta. Skriv ner vad som kommer upp under respektive ord. Prata sedan om hur besökarna vill att verksamheten ska utvecklas framåt.

” Alla behöver inte delta på samma sätt. Vi sitter sällan och pratar helt fritt. Istället använder vi olika lekar eller rundor där alla får möjlighet att säga något om de vill. Vi börjar alltid en träff men en runda. Om en fått möjlighet att säga något i början kan det vara lättare att ta plats igen sen. ”

Samtalsledare på social mötesplats för unga med intellektuella funktionsnedsättningar (IF)

Höj kunskapen genom samverkan

Det finns olika hinder som påverkar fritiden för unga med funktionsnedsättning. Att det inte finns tillräckligt med kunskap eller verktyg, för att identifiera brister och aktivt förbättra tillgängligheten i verksamheten, är ett sådant hinder. I det här kapitlet kan du och din personalgrupp fördjupa er i hur samverkan kan bidra till att ni får ny kunskap och verktyg för att se till att fler unga inkluderas i den öppna fritidsverksamheten.

För att prioritera tillgänglighetsfrågan måste chefer ha kunskap och erfarenhet, eller veta vem man ska vända sig till i frågan.”

/Fritidsutvecklare, större kommun

VARFÖR SAMVERKA?

Samverkan är ett brett begrepp som kan betyda en mängd olika saker. Förenklat innebär det att två eller flera aktörer gör någonting tillsammans. Det kan till exempel handla om att gemensamt ordna eller bjuda in till ett möte, att arbeta tillsammans kring specifika frågor eller ha ett gemensamt projekt. Samverkan kan ske i större eller mindre omfattning och ske både externt och internt.

Att samverka kan vara ett viktigt steg i ett utvecklingsarbete. Det kan vara ett sätt för er att få ökad kunskap om ett område eller få inspiration och nya tankar och idéer som ni kan ta med er in i verksamheten. Samverkan kan med andra ord vara en viktig pusselbit i arbete med att förbättra tillgängligheten i er verksamhet.

VISSTE DU ATT?

MUCF:s rapport om kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet (2019) visar att det finns ett stort eller ganska stort behov av kompetensutveckling kring:

- inkluderande arbetssätt för unga med funktionsvariationer
- metoder för samverkan kring barn och unga.

TA STÖD AV ANDRA

För att underlätta arbetet med att identifiera brister och aktivt förbättra tillgängligheten för unga med funktionsnedsättning i den öppna fritidsverksamheten behövs kunskap och tillgång till stöd. Genom samverkan kan du och din personal ta vara på kompetenser som finns i exempelvis kommunen eller lokalsamhället. Att internt samverka kan underlätta många saker. Fundera över vilka stödfunktioner ni kan ta stöd av i kommunen. Andra aktörer som kan vara värda att ta hjälp av i arbetet är till exempel habiliteringen eller funktionsrättsorganisationer, som har god kunskap om olika funktionsnedsättningar, tillgänglighetsfrågor och hjälpmedel. Fundera även på hur ni involverar unga i ert arbete.

Jag samordnar en funkisgrupp där en representant från varje ungdomsverksamhet i området är med. I funkisgruppen tar vi upp vad tillgänglighet är och hur vi kan arbeta för att bättre ta emot ungdomar med funktionsnedsättning på ungdomsgårdarna.”

/Samordnare, större kommun

NÅGRA INSPIRERANDE EXEMPEL

I arbetet med det här materialet har vi stött på flera inspirerande exempel på hur samverkan kan användas för att höja kunskapen om tillgänglighetsfrågor:

- Fritidsledare i en riktad verksamhet har utvecklat en kortare utbildning i tillgänglighet och kommunikationshjälpmedel utifrån sina erfarenheter av att arbeta med frågorna. De föreläser och sprider kunskap till kollegor i kommunens öppna fritidsverksamheter.
- Flera regioner har bildat funktionsrättsnätverk i sina kommuner. De anordnar gemensamma utbildningar för fritidsledare och annan personal i de kommuner som ingår i nätverket.
- Riksidrottförbundet och Svenska Parasportförbundet har gett några medarbetar, med kunskap inom tillgänglighetsområdet, i uppdrag att fungera som ett kunskapsnav och stöd för sina kollegor inom dessa frågor.

TIPS

GÅ MED I ETT FRITIDS- ELLER FUNKISNÄTVERK

Ta stöd av kollegor i ert utvecklingsarbete! Det finns flera etablerade fritidsnätverk som kommuner och civilsamhället driver. Undersök om det finns ett fritids- eller funkisnätverk i er kommun eller starta ett eget om det inte finns. Genom nätverk kan ni dela med er av goda erfarenheter och få kunskap om hur andra har andra lyckats med tillgänglighetsarbetet. Arrangera konferenser eller workshops för att dela erfarenheter. Ordna studiebesök till andra verksamheter och erfarenhetsutbyte med kollegor som också dagligen jobbar med samma frågor som ni.

UNDERSÖK TILLSAMMANS

- Finns det en strategisk funktion i kommunen som ni kan ta hjälp av i ert arbete?
- Kan ni ta stöd av till exempel habitieringen eller annan aktör för att få ny kunskap?
- Finns det något nätverk kring fritids- eller tillgänglighetsfrågor som ni kan gå med i?

DISKUTERA TILLSAMMANS

- Hur kan ert tillgänglighetsarbete stärkas av samverkan?
- Finns det andra verksamheter i kommunen, till exempel en simhall, skola eller LSS-verksamhet, som ni kan lära av eller byta erfarenheter med?
- Vilka civilsamhällesorganisationer kan ni samverka med för att utveckla ert arbete?

TÄNK PÅ

Eldsjälar med stort engagemang är fantastiska resurser, men se till att de också får möjlighet att sprida sin kunskap. Att endast bygga samverkan på eldsjälar är inte hållbart.

REFERENSER

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019). *Kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet. Resultat av en nationell enkätundersökning år 2018*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2020). *Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Metod – hur kan arbetet med samverkan utvecklas?

Som ni läst i det här kapitlet kan samverkan vara ett viktigt verktyg för att öka kunskapen om tillgänglighet. Med hjälp av den här övningen kan du och din personal komma igång med att samverka för att utveckla arbetet med tillgänglighetsfrågor i er öppna fritidsverksamhet.

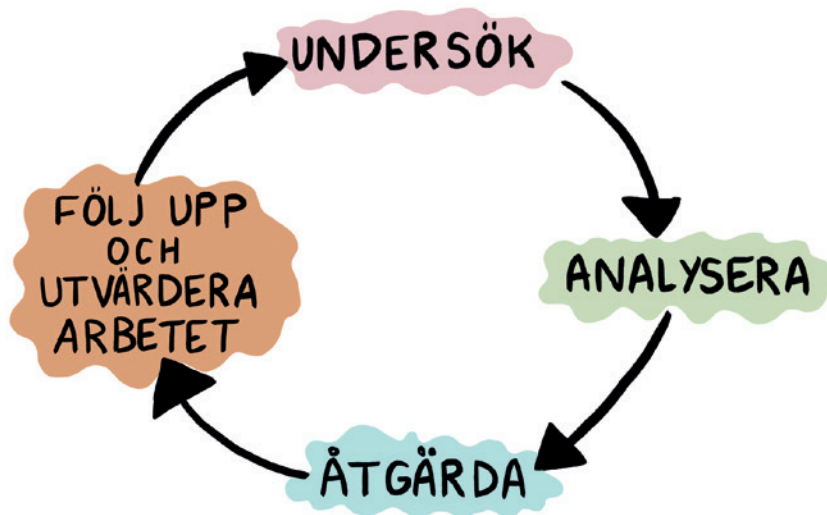
STÖD TILL SAMTALSLEDAREN

På MUCF:s webbplats kan du i förväg läsa mer om samverkan och hitta verktyg och goda exempel på hur andra verksamheter arbetat med samverkan. Vissa öppna fritidsverksamheter är redan experter på samverkan, medan andra precis har startat upp arbetet. Gör övningen relevant för din personal genom att anpassa den utifrån de behov som er verksamhet har. Försök hålla diskussionerna så nära er verksamhet som

möjligt och uppmuntra deltagarna att hitta exempel där samverkan kan hjälpa er vidare i tillgänglighetsarbetet.

SÅ HÄR GÖR NI

Utgå från modellen. Som stöd finns några frågeställningar och tips kopplat till samverkan som vi stött på när vi arbetat med det här stödmaterialet. I nästa steg kommer ni igång!

1. UNDERSÖK

Börja med att undersöka hur det ser ut i er verksamhet idag med hjälp av frågorna nedan. Fundera över vilka områden ni kan och bör samverka kring:

- Hur samverkar ni idag för att stärka tillgången till öppen fritidsverksamhet för unga med funktionsnedsättning?
- Vilka specifika områden kan eller behöver ni samverka kring?
- Finns det mål på kort och lång sikt för hur er verksamhet ska samverka?

Diskutera hur ni samverkar inom kommunen och med andra verksamheter, samt hur ni samverkar med andra som exempelvis civilsamhället.

- Vilka samverkar ni med idag inom kommunen och regionen?
- Har ni någon samverkan på europeisk nivå?
- Samverkar ni med andra kommuner eller regioner?
- Samverkar ni med funktionsrättsorganisationer som finns inom kommunen eller angränsande kommuner?
- Samverkar ni med andra civilsamhällesorganisationer, till exempel barn- och ungdomsorganisationer eller idrottsrörelsen?
- Hur identifierar ni vilka ni ska samverka med?
- Hur följer ni upp samverkan?

2. ANALYSERA

Nu är det dags att fundera vidare på det ni kom fram till under föregående punkt. Frågorna nedan kan hjälpa er komma igång med analysen:

- Kan ni stärka tillgången till öppen fritidsverksamhet för unga med funktionsnedsättning genom samverkan?
- Finns det några områden i er verksamhet som ni behöver samverka mer kring för att öka kunskapen om tillgänglighetsfrågor?
- Vilka aktörer skulle ni behöva samverka mer med för att skapa en mer inkluderande verksamhet?
- Vad tycker ni fungerar bra med befintlig samverkan och hur kan ni utveckla arbetet med samverkan framöver?
- Kan samverkan på europeisk nivå vara ett stöd för er i arbetet?
- Hur kan ni skapa mål på kort och lång sikt för arbetet?

3. ÅTGÄRDA

När ni undersökt och analyserat arbetet med samverkan är det dags att bestämma vilka åtgärder ni ska genomföra för att stärka arbetet framöver. Gör en åtgärdsplan där ni specificerar:

- Hur ni ska komma vidare i arbetet.
- Vilket stöd eller verktyg ni behöver för det arbetet.
- Vem som är ansvarig för vad.

4. FÖLJ UPP OCH UTVÄRDERA

Nu är det dags för det sista steget i övningen, vilket är att besluta om hur ni ska följa upp och utvärdera arbetet. Skriv upp detta i åtgärdsplanen. Glöm inte att bestämma vem som är ansvarig för att ni följer upp och utvärderar arbetet, samt att sätta en tidsplan för detta.

När planen är klar är det dags att följa upp och utvärdera alla stegen i den här övningen. Utvärdera både processen och resultatet tillsammans och dokumentera tydligt vad ni kan förändra. Resultatet av utvärderingen kan med fördel användas som utgångspunkt i kommande uppföljningar.

TIPS

SÅ HÄR KOMMER NI VIDARE I ARBETET

BJUD IN SAMVERKANSAKTÖRER I ARBETET

Ta hjälp av och involvera era samverkande aktörer i det här arbetet. Ha med dem när ni följer upp och utvärderar ert arbete. Hur fungerade er samverkan och vad blev resultatet? Kan de ge er konstruktiv feedback som ni kan ha med er när ni fortsätter utveckla tillgänglighetsarbetet i er verksamhet? Har ni behov av att fortsätta samverkan och hur kan ni i så fall arbeta vidare?

TA STÖD AV SAMVERKANSMODELLEN

MUCF har tagit fram olika verktyg för samverkan. På myndighetens webbplats kan du bland annat ta del av en samverkansmodell som är ett verktyg för att förbättra samverkansarbetet. Samverkansmodellen kan hjälpa offentliga aktörer och civilsamhället att komma igång eller utveckla sitt arbete med samverkan. Den innehåller kunskap och inspiration, tillsammans med stöd och frågor som kan vara till hjälp när ni ska arbeta fram er samverkansprocess tillsammans med era samverkanspartners.

Avslutande ord

Tillgänglighet handlar om alla ungas rätt till en meningsfull och utvecklande fritid. Vi behöver bli ännu bättre på att aktivt arbeta med att säkerställa dessa rättigheter för alla unga.

Som ni har läst i det här stödmaterialet är tillgänglighetsarbetet i den öppna fritidsverksamheten ett utvecklingsarbete som aldrig riktigt blir färdigt. Era öppna fritidsverksamheter är i ständig förändring tack vare att ni träffar nya unga besökare, möter nya kollegor eller får till er nya kunskap eller samarbeten. Tillgänglighetsarbete är inte ett isolerat arbete, utan något ni låter genomsyra allt det arbete ni genomför i era verksamheter.

Ungas fritidsvanor och ungdomskulturer är dessutom en färskvara och för er som arbetar inom öppen fritidsverksamhet är det extra viktigt att vara uppdaterade. Att utgå och utforma er verksamhet utifrån ungas intressen och behov är också en viktig del i ert rättighetsbaserade arbete.

Vår förhoppning är att det här stödmaterialet har gett er ny kunskap, infallsvinklar och verktyg som kommer vara till nytta när ni ska fortsätta utveckla tillgänglighetsarbetet i er verksamhet. Vi hoppas även att stödmaterialet bidrar till att det känns lättare för er att engagera och aktivt involvera unga med funktionsnedsättning i utformningen, genomförandet och utvecklingen av era verksamheter runt om i landet.

Slutligen hoppas vi att du som är ansvarig för den öppna fritidsverksamheten kan inspireras och ta stöd av detta material när du ska stötta din personal i arbetet med att skapa en tillgänglig och inkluderande verksamhet – för alla unga.

Vi får aldrig hamna i att vi tror vi vet. För om vi tror att vi vet, då tappar vi utvecklingen.

Man måste hela tiden lyssna. Det är olika personer som kommer in i verksamheten hela tiden och då gäller det att vara lyhörd.”

/Verksamhetschef allmänt föreningshus

Fakta: Några viktiga regelverk att ha koll på

Det finns lagar och konventioner som kan påverka situationen för unga med funktionsnedsättning. Det kan därför vara viktiga för dig som arbetar i öppen fritidsverksamhet att känna till dessa och att de kan vara relevanta för ditt arbete. De kan också hjälpa dig att hitta argument till varför det är viktigt att jobba med exempelvis tillgänglighet och ökad delaktighet för fler unga.

DISKRIMINERINGSLAGEN OCH BRISTANDE TILLGÄNGLIGHET

Diskrimineringslagen ska hjälpa till att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Bristande tillgänglighet finns med i diskrimineringslagen sedan 2018. Det innebär att en person med funktionsnedsättning missgynnas genom att en verksamhet inte genomför åtgärder som är skäligen för att personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning. Att missgynnas handlar om att behandlas orättvist, att gå miste om något eller försättas i ett sämre läge.

Läs mer: På Diskrimineringsombudsmannens webbplats www.do.se kan du läsa mer om diskriminering.

LSS – LAGEN OM STÖD OCH SERVICE FÖR VISSA FUNKTIONSHINDRADE

Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade, LSS, är en lag som ger särskilda rättigheter till en del personer med funktionsnedsättningar. Det är kommunen som beviljar insatser om stöd via LSS. För att få stöd via LSS behöver

vissa krav vara uppfyllda. Till exempel att individen har någon av de funktionsnedsättningar som finns med i lagen och att individen har behov av stöd. LSS innehåller 10 olika insatser. Personlig assistans, ledsagning och korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år är några exempel som kan vara relevanta för dig som arbetar med öppen fritidsverksamhet att känna till.

Läs mer: På Socialstyrelsens webbplats Kunskapsguiden www.kunskapsguiden.se kan du läsa mer om LSS.

Flera av funktionsrättsorganisationerna har också spetskompetens om vad LSS innebär för just deras målgrupp.

SOCIALTJÄNSTLAGEN

Socialtjänstlagen, SoL, är en lag om rättigheter kopplat till socialbidrag, vård och omsorg. Det är en omfattande lag inom kommunens område som gäller för alla medborgare i Sverige. Lagen handlar om att främja människors sociala trygghet och jämlika levnadsvillkor. Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp de behöver. I lagen framgår exempelvis att kommunen ska planera sina insatser för människor med olika funktionsnedsättningar. Kommunen ska också samverka med andra i det arbetet.

Läs mer: På Socialstyrelsens webbplats Kunskapsguiden www.kunskapsguiden.se kan du läsa mer om socialtjänstlagen.

FN:S KONVENTION OM BARNETS RÄTTIGHETER

FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Sverige har ratificerat barnkonventionen och sedan 1 januari

2020 är konventionen dessutom lag i Sverige. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som är lika viktiga och som samverkar med varandra. Den innehåller också fyra grundläggande principer som alla frågor som rör barn ska utgå från.

Rätten till fritid beskrivs bland annat i barnkonventionens artikel 31. Där slås det fast att varje barn har rätt till lek, vila, fritid och rekreation. Artikel 31 talar om rätten till fritid som barn och unga själva styr över och hur den kan tillbringas ensam, med andra barn och unga, eller med vuxna som ger dem stöd vid behov.

Artikel 23 innehåller särskilda rättigheter för barn med funktionsnedsättning. Där framgår bland annat att barn med funktionsnedsättningar har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv, samt stöd för att kunna aktivt delta i samhället. Barnkonventionen och funktionsrättskonventionen kompletterar varandra och stärker barnets rätt.

Läs mer: På Barnombudsmannens webbplats www.bo.se kan du läsa mer om barnkonventionen.

På Myndigheten för delaktighet webbplats www.mfd.se kan du också få stöd i hur ni kan arbeta för ett hållbart och inkluderande barnrättsarbete.

Barnombudet i Uppsala län har utvecklat ett material om rättigheter för barn och unga som är i behov av lättläst och stöd av till exempel bilder, symboler och tecken. Materialet finns att ladda ner www.boiu.se/barnrattforalla

FN:S KONVENTION OM RÄTTIGHETER FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning tydliggör mänskliga rättigheter i relation till personer med

funktionsnedsättning. Ibland kallas den för funktionsrättskonventionen. Sverige har ratificerat, det vill säga skrivit under, funktionsrättskonventionen, och ska därmed se till att den följs. I konventionen står det bland annat att personer med funktionsnedsättning har rätt att få tillgång till och delta i fritidsaktiviteter.

Läs mer: På Myndigheten för delaktighets webbplats www.mfd.se kan du läsa mer om funktionsrättskonventionen. Där kan du också beställa konventionen i sin helhet och i lättläst format.

På www.kunskapsguiden.se kan du gå en webbutbildning om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

På guide.funktionsrattskonventionen.se finns Funktionsrätt Sveriges guide för personer som vill lära sig mer om sina rättigheter.

På www.lagensomverktyg.se finns information om Independent Living Institutes arbete med att driva och höja kunskapen om diskriminering med utgångspunkt i Funktionsrättskonventionen.

AGENDA 2030

Genom Agenda 2030 har världens länder tagit på sig ansvaret att skapa en mer hållbar, rättvis och bättre värld. Ambitionen är att målen i agendan ska främja social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet för en värld där ingen lämnas utanför. Agenda 2030 innehåller 17 globala mål och 169 delmål som ska bidra till en hållbar utveckling. Målen är odelbara och integrerade, vilket betyder att alla mål är lika viktiga för att skapa en hållbar utveckling för en bättre värld. Behovet av att förbättra tillgängligheten och levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning omnämns i flera av målen och delmålen.

Läs mer: På www.globalamalen.se kan du läsa mer om Agenda 2030.

Fördjupad läsning och länkar

VILL DU LÄRA DIG MER OM FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR?

Du kan få information om olika funktionsnedsättningar och diagnoser av funktionsrättsrörelsens organisationer.

Nedan finns information om myndigheter och andra aktörer där du kan hitta mer kunskap om olika funktionsnedsättningar eller stöd i tillgänglighetsfrågor.

Diskrimineringsombudsmannen (DO):

www.do.se

Myndigheten för delaktighet (MFD):

www.mfd.se

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM):

www.mtm.se

Socialstyrelsen:

www.socialstyrelsen.se

Socialstyrelsens kunskapsguide:

www.kunskapsguiden.se

Specialpedagogiska Skolmyndigheten (SPSM): www.spsm.se

På **habiliteringens** webbplats kan du läsa mer om olika funktionsnedsättningar. Där finns också material att ladda ner eller beställa, podden *Funka olika* och mycket annat: www.habilitering.se

Utbildningsradion har ett flertal filmer och utbildningsmoment om funktionsnedsättningar och metoder för att öka tillgängligheten: www.urplay.se

På **opratat.se** hittar du en vägledning för personal som möter barn med funktionsnedsättning i sitt yrke. Där finns verktyg och stöd för att börja prata om tankar och känslor som kan förbi pratade i familjer med barn med funktionsnedsättningar: www.opratat.se

KUNSKAP FRÅN MUCF

På MUCF:s webbplats hittar du mer information och kunskap om myndighetens arbete med att ge stöd till öppen fritidsverksamhet. Till exempel om hur ni kan stärka kvalitén och höja statusen i er verksamhet med hjälp av Europeiska principer och riktlinjer i lokal öppen fritids- och ungdomsverksamhet.

På www.mucf.se finns också aktuell information om ungas levnadsvillkor och om det civila samhället.

FÖR ATT ÖKA TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET

Det finns ett flertal aktörer som utvecklat metoder och utbildningar som det går att lära och inspireras av. Dessa finns samlade under denna rubrik.

WEBBUTBILDNINGAR TILL LEDARE INOM FRITIDEN

Nedan listas några webb utbildningar om ledarskap, olika funktionsnedsättningar, metoder för tillgänglighetsarbete eller för att bättre kunna möta personer med funktionsnedsättningar under fritiden.

Ledare som lyssnar är en webbaserad utbildning framtagen av Folkhälsomyndigheten om psykisk hälsa. Den vänder sig till personer inom det civila samhället som som leder barn och unga på fritiden. Utbildningen är gratis och finns tillgänglig på www.folhalsomyndigheten.se

Anpassat ledarskap är en webb utbildning framtagen av Fridluftfrämjande och Scouterna och vänder sig till ledare för barn och unga med till exempel ADHD och autism. Den finns tillgänglig på Fridluftfrämjande och Scouternas webbplatser och kostar en mindre summa för användare som inte är medlemmar.

Inkluderande ledarskap är ett webbaserat utbildningsmaterial som Parasport Sverige, SISU Idrottsutbildarna och Riksidrottsförbundet tagit fram. Utbildningsmaterialet ska stödja och vägleda tränare som möter idrottare med funktionsnedsättning. Utbildningen är gratis och finns på www.sisuidrottsbocker.se

Inkluderande ledarskap och NPF är ett webbaserat utbildningsmaterial som Riksförbundet Attention tagit fram tillsammans SISU Idrottsutbildarna och Riksidrottsförbundet. Utbildningsmaterialet är ett stöd för tränare att bättre kunna möta idrottare med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). Den finns på www.sisuidrottsutbildarna.se

METODER OCH STÖDMATERIAL

Fritidsförbundet för unga med funktionsvariationer har drivit ett flertal projekt och utvecklat metoder för att skapa en mer inkluderande fritid för unga i gruppen. På deras webbplats www.fritidsforbundet.se finns både publikationer och metodmaterial samlat.

Hela Spektrat är ett projekt som Autism- och Aspergerförbundet och Min stora dag driver med fokus på fritiden för barn och unga inom autismspektrat. På webbplatserna www.minstoradag.org och www.autism.se finns den kunskap som projektet tar fram tillgängligt.

Myndigheten för delaktighet har utvecklat ett flertal metodstöd. Till exempel för att genomföra trygghetsvandringar tillsammans med elever med funktionsnedsättning samt metoder för att arbeta med aktiv involvering. De har också tagit fram checklistor kring tillgänglighet. Dessa finns samlade på www.mfd.se

Passalen Karlstad och Karlstad kommun har en handbok om ungt inflytande baserat på deras arbete med tillgänglighet och delaktighet på fritidsgårdar. Den finns att ladda ned på www.passalen.se

RFSL har tidigare drivit projekt som handlar om rättigheter för hbtqi-personer med funktionsnedsättningar. På deras webbplats www.rfsl.se går det att läsa mer om Funkisprojektet och Jag är berättaren, samt ta del av olika publikationer och stödmaterial som projekten tagit fram.

Riksförbundet Attention har tidigare drivit projekt med fokus på fritiden för personer neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). På deras webbplats www.attention.se går det att läsa mer om projektet Idrott för alla, samt ta del av material de utvecklat för att skapa en mer tillgänglig fritid.

Studieförbundet vuxenskola har ett flertal webbutbildningar och cirkelmaterial kring att prata och skriva lättläst. På deras webbplats www.sv.se finns bland annat webbutbildningen "Bli en lättläst politiker" som är kostnadsfri.

Unga allergiker har tagit fram en checklista för allergivänliga arrangemang. Den finns tillgänglig på www.ungaallergiker.se

Ung i FUB har utvecklat en metodbank och en handbok för att arbeta med att öka delaktighet och inkludering för unga med intellektuella funktionsnedsättningar. Handbok och metodbank finns tillgängliga på www.ungifub.se

Ung i Lund har utvecklat ett koncept som de kallar inflytandecafé. Inflytandecafét utformas för att unga som går i grund- och gymnasieskolan ska kunna vara med och påverka och göra sina röster hörda. Metodmaterial *ALLA UNGA - om inflytande och delaktighet för unga med intellektuell funktionsvariation* finns att ladda ned på www.ungilund.se

BILD- OCH KOMMUNIKATIONSSTÖD

Specialpedagogiska Skolmyndighetens webbutbildning om Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK): www.spsm.se/studiepaket-akk

På Socialstyrelsens Kunskapsguide finns mer om AKK och ytterligare tips: www.kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/alternativ-och-kompletterande-kommunikation

Appar kan fungera som stöd i arbetet med tillgänglighet eller i mötet med unga med funktionsnedsättning. Ett exempel är RättVisat är en app för kommunikation, där du kan göra digitala kommunikationspass. På appsok.sll.se finns olika appar samlade som kan ge kognitivt och kommunikativt stöd.

Gör egna bildstöd på www.bildstod.se

Gör egna pictogram på www.pictogram.se (krävs licens)

Färdigt material att ladda ned erbjuds av flera aktörer. Några exempel:

- DART - kommunikations- och dataresurser för personer med funktionsnedsättning
- Infoteket om funktionshinder i Region Uppsala
- Flertalet funktionsrättsorganisationer har checklistor och annat stöd som kan användas för att underlätta för barn, unga och vuxna inom deras målgrupper.

NÄTVERK OM TILLGÄNGLIG FRITID

Det finns ett flertal organisationer och nätverk som kan ge stöd till er som arbetar med tillgänglighetsfrågor i öppen fritidsverksamhet. Ta reda på vilka nätverk som finns i din region eller kommun.

TILLGÄNGLIGA FRITIDSAKTIVITETER

Fritid för alla och Fritidsnätet är regionala och lokala nätverk som samlar olika fritidsaktiviteter för personer med funktionsnedsättning. Läs mer på www.fritidforalla.se och www.fritidsnatet.se

Fritidsbanken är en tjänst där du kan låna sport- och fritidsutrustning gratis i 14 dagar. Läs mer och sök reda på din närmsta Fritidsbank på www.fritidsbanken.se

ParaMe är en tillgänglig webbplats i syfte att informera personer med funktionsnedsättning om möjligheterna till parasport i deras lokalområden. Där finns även inspiration och vägledning till ett hälsosammare liv. Läs mer på www.parame.se

PassalenAppen är en app där det går att ta del av aktivitetsutbud och anmäla sig till olika fritidsaktiviteter. Mer om appen på www.passalen.se

Salta Friends är en app där det går att hitta tillgängliga aktiviteter i närområdet. Mer om appen på www.saltafriends.com

Ett stort tack till alla er som på olika sätt har bidragit till detta stödmaterial! På mucf.se finns mer information och material som kan användas som stöd i den öppna fritidsverksamheten.